

Skillnad i samhällsekonomiska kalkyler

När det gäller samhällsekonomiska kostnads- och lönsamhetsberäkningar finns det flera olika metoder att använda sig av. För en icke-van läsare är det lätt att blanda ihop dessa metoder och vilka slutsatser som kan dras av metodernas resultat. Här redovisas därför kortfattat vilka antaganden beräkningarna bygger på och vilka slutsatser man kan dra.

Följande metoder beskrivs:

Normativ metod:

Syftar till att kunna säga för att vad som är bra för samhället. Kostnader jämförs med nyttan/effekten.

Kostnadsnyttoanalys - CBA

Cost-benefit analysis (eller Benefit-cost analysis) . Kallas ibland kostnadsintäktsanalys, men kan då blandas ihop med en företagsekonomisk analys.

Kostnads-effektanalys - CEA

Cost-effectiva analysis

Cost-utility analysis -CUA

Kostnadseffektanalys med hälsoindexeffekt.
Kallas ibland inom hälsosektorn för kostnadsnyttoanalys.

Deskriptiv metod:

Beskriver konsekvensen i form av kostnader för olyckor och sjukdomar.

Samhällets kostnader (för sjukdomar och olyckor) - COI

Cost-of-illness analysis

CBA, CEA och CUA är normativa metoder där syftet är att man ska komma fram till om ett projekt eller investering är "bra" för samhället. I dessa metoder jämför man både fördelarna (nyttan eller effekterna) och kostnaderna med varandra för samhället. COI är däremot en deskriptiv metod där man beskriver konsekvenserna i form av kostnaderna för samhället.

Kontakt

Linda.ryen@msb.se
Henrik.jaldell@msb.se

Webb

www.msb.se/statistik

Läs mer om CBA:

Den samhällsekonomiska kalkylen – en introduktion för den nyfikne, SIK Rapport 2005:5, 35 s.
Kostnadsnyttoanalys för nybörjare, Bengt Mattsson, Räddningsverket, U30-653/06, 2006, 260 s.

Läs mer om CUA:

Folkhälsoekonomi i praktiken, Statens folkhälsoinstitut, R 2011:08., 2011, 166 s.
Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården – En handbok, Kapitel 11 - Hälsoekonomi, SBU – Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2011, 12 s.

Läs mer om COI:

Cost of Illness - Teoretisk genomgång, Sara Olofsson, Räddningsverket, I99-175/08, 2008, 106 s.

CBA, CEA och CUA är normativa metoder. COI är en deskriptiv metod.

För samtliga metoder är definitionen av samhället viktig och bör inkludera alla sektorer i samhället dvs inte bara den offentliga, utan även den privata företagssektorn, alla hushållen, samt även effekter på miljö. Dessa metoder bygger på att man inte endast ska göra en ekonomisk analys för en enskild myndighet, sjukhus, företag eller liknande, utan alla effekter för samhället ska ingå i analysen.

Kostnaderna som ingår i analyserna är de ekonomiska kostnaderna, som inte alltid avspeglas korrekt av bokföringsregler eller marknadspriser. Samhället har också en geografisk dimension och det vanliga är att studier i Sverige omfattar Sverige.

Mer om CBA, CEA och CUA

CBA, CEA och CUA skiljer sig framförallt åt vad gäller fördelssidan i analysen.

CBA

I en CBA ska alla samhällets fördelar med projektet ingå, inte bara de direkta utan också indirekta positiva externa effekter. I möjligaste mån ska alla dessa fördelar värderas i pengar.

I en CBA jämförs dessa fördelar sedan med det monetära värdet av alla samhällets kostnader (där inte bara projektets direkta kostnader ingår utan även negativa externa effekter). Är fördelarna större än kostnaderna sägs det analyserade projektet vara samhällsekonomiskt lönsamt. Är däremot kostnaderna större än fördelarna är inte projektet samhällsekonomiskt lönsamt.

Resultatet av en CBA redovisas som en kvot eller differens mellan fördelar och kostnader. CBA är en metod som gör det möjligt att jämföra äpplen och päron, eftersom flera variabler ingår i både fördelarna och nackdelarna.

CEA

I en CEA borde alla samhällets fördelar ingå, men oftast är det bara ett fördelsmått, en variabel, som ingår och detta värderas då inte i kronor. Fördelsmättet jämförs sedan med samhällets kostnad.

Exempel på redovisning kan vara kostnad per räddat liv eller kostnad per utsläppt ton koldioxid. Resultatet av en CEA kan inte tolkas som samhällsekonomisk lönsamhet, men däremot kan man jämföra flera olika projekts kostnadseffektivitet.

CUA

CUA är en specialvariant av CEA som används framförallt inom hälsosektorn och där fördelarna mäts som hälsoförbättringar i form av kvalitetsjusterade levnadsår, QALY. QALY är ett mått på hälsa där

CBA är en metod som gör det möjligt att jämföra äpplen och päron.

QALY=1 för ett levnadsår för en fullt frisk person och QALY=0 för en omkommen. Måttet tas fram för olika sjukdomstillstånd.

Eftersom CEA och CUA endast har en variabel som fördel borde egentligen övriga fördelar ingår som negativa kostnader i kostnads måttet för att man ska hålla sig till samhällsdefinitionen, dock görs inte alltid det.

Mer om COI

I en COI mäts samhälls bördan av sjukdomar eller olyckor i form av en totalsumma i kronor. Det innefattar direkta kostnader som vårdkostnader och indirekta kostnader som produktionsbortfall. Detta värde är dock inte kopplat till någon åtgärd för att minska sjukdomarna eller olyckorna. Resultatet av COI beskriver storleken på ett problem kan inte användas för att besluta om åtgärder bör genomföras eller inte. Ett COI-mått kan komplettera måtten antal döda och skadade i en speciell olyckstyp.

Sammanfattning

Metod:	Fördelsmått:	Kostnads mått:	Resultat:	Tolkning:
Kostnads-nyttanalys - CBA	Kronor	Monetärt värde i kronor	Nyttokostnadskvot (dvs hur många kronor vinner samhället på en investerad krona)	Samhälls-ekonomisk lönsamhet eller ej.
Kostnads-effektanalys - CEA	Fysisk enhet (ex räddade liv)	Monetärt värde i kronor	Kronor per studerad enhet ex. räddat liv.	Resultatet måste jämföras med fastställd break-even nivå.
Cost-utility analysis - CUA	QALY (eller liknande index)	Monetärt värde i kronor	Kostnad per QALY.	Resultatet måste jämföras med fastställd break-even nivå. ⁱⁱ
Samhällets kostnader (av sjukdomar och olyckor)- COI	Finns ej med.	Monetärt värde i kronor	Summa kostnader.	Ingen tolkning om åtgärder kan göras.

COI beskriver storleken på ett problem i pengar.

ⁱ En vanlig kritik mot en analys är att man "jämför äpplen med päron". Detta borde man dock vända på. En bra analysmetod är som faktiskt gör det möjligt att jämföra äpplen med päron. Om man går till affären för att handla frukt är det ju faktiskt det man gör.

ⁱⁱ I Sverige finns inget officiellt fastställt värde men 400–500000 kronor rekommenderas av Tandvårds- och läkemedelsnämnden.